Limburgs Rechtsleven – 2019/1

Rechtbank van koophandel te Antwerpen (afdeling Hasselt)

1ste kamer – 21 februari 2018

Zetel: P. MARTENS, afdelingsvoorzitter; L. CLAES, rechter in handelszaken; L. DEBEN, rechter in handelszaken.
Pleiters: mrs. P. BOUTS en L. DENS *loco* mr. L. PLESSERS.
Inzake: A/17/04527.

Onderaannemingsovereenkomst – Rechtstreekse vordering – Dwingend recht – Afstand van recht – Relatieve nietigheid – Toepassingsvoorwaarden schuldvordering onderaannemer: zeker en opeisbaar op het ogenblik van het instellen ervan – Handhaving van de rechtstreekse vordering voor later uitgegeven facturen – Nieuw artikel 1798, derde lid BW: mogelijkheid tot consignatie door de bouwheer van de betwiste schuldvordering van de onderaannemer op de hoofdaannemer

Een contractuele clausule die voorziet in een afstand van recht ten nadele van een onderaannemer om zich te beroepen op de rechtstreekse vordering ten opzichte van zijn hoofdaannemer is nietig. De bepaling van artikel 1798 BW is van dwingend recht en voornoemde clausule is dan ook behept met een relatieve nietigheid ten voordele van de onderaannemer.

De rechtstreekse vordering kan door de begunstigde onderaannemer worden ingesteld vanaf het ogenblik dat hij beschikt over een zekere en opeisbare schuldvordering op de hoofdaannemer, zonder dat het totale bedrag van de schuldvordering op dat ogenblik al onvoorwaardelijk moet vaststaan. Het feit dat de totale schuld van de hoofdaannemer ten opzichte van de onderaannemer nog moet worden bepaald, hetzij door een onderlinge afrekening, hetzij door een deskundigenonderzoek, hetzij door later facturatie voor dezelfde werf, vormt geen hinderpaal. De onderaannemer mag de rechtstreekse vordering handhaven voor later uitgegeven facturen.

Artikel 1798, derde lid BW laat de bouwheer toe om de tussen de onderaannemer en hoofdaannemer betwiste schuldvordering te consigneren bij de Deposito- en Consignatiekas of te storten op een geblokkeerde rekening op naam van voornoemde partijen.

(...)

I. RELEVANTE FEITEN

1. Partijen werken samen op een werf OPZC Rekem (Lanaken), waarbij verweerster, in opdracht en voor rekening van eiseres, werken in onderaanneming uitvoert.

Partijen sloten daartoe op 18.04.17 een overeenkomst van onderaanneming waarbij verweerster instond voor de levering en plaatsing van HVAC-installaties.

2. In de overeenkomst wordt een procedure inzake betaling en facturatie opgenomen (p. 6), als volgt:

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

"Facturatie op het einde van de maand volgens vooruitgang der werken met dien verstande dat de laatste 10 % niet eerder kan gefactureerd dan wanneer de installatie operationeel kan/zal zijn en de afgifte van het compleet as-built dossier.

De onderaannemer dient tijdig zijn maandelijkse vorderingsstaat ter goedkeuring voor te leggen. Enkel de geleverde en geplaatste materialen kunnen worden gevorderd. Binnen de 15 kalenderdagen zal de hoofdaannemer een uitvoeringsbon afleveren, waarna de onderaannemer onverwijld een overeenstemmende factuur zal afleveren.

Betaling van de factuur gebeurt binnen de 60 dagen einde maand vanaf factuurdatum, mits aan alle contractuele bepalingen werd voldaan (...)."

3. Verweerster vatte de werken aan, en factureerde regelmatig op basis van een uitvoeringsbon nadat ze zelf een vorderingsstaat had opgemaakt.

Facturen werden betaald.

4. Voor bepaalde facturen had verweerster de betalingstermijn gewijzigd. Ze heeft dit gedaan omdat eiseres de uitvoeringsbon langer inhield dan voorzien in de overeenkomst.

Het gaat in het bijzonder om:
– Factuur VF17060056 van 31.07.17
  • De vorderingsstaat werd ingediend op 28.06.17.
  • Uitvoeringsbon wordt afgeleverd op 01.08.17, hetzij 34 kalenderdagen na de vorderingsstaat i.p.v. 15 kalenderdagen.
  • De factuur werd uitgereikt op 31.07.17 i.p.v. 30.06.17.
  • De vervaldag van de factuur is 30.08.17 (30 dagen i.p.v. 60 dagen einde maand).
  • Betaling volgde op 08.09.17.

– Factuur VF28200008 van 18.10.17
  • De vorderingsstaat werd ingediend op 27.09.17.
  • Uitvoeringsbon wordt afgeleverd op 19.10.17, hetzij 22 kalenderdagen na de vorderingsstaat i.p.v. 15 kalenderdagen.
  • De factuur wordt uitgereikt op 18.10.17 i.p.v. 30.09.17.
  • De vervaldag van de factuur is 30.11.17 (30 dagen i.p.v. 60 dagen einde maand).
  • Aanvankelijk bleef betaling uit.
  • Betaling volgde op 29.12.17, na dagvaarding.

(...)

6. Betaling bleef aanvankelijk uit, en op 13.12.17 stelde verweerster middels een aangetekende brief met ontvangstbewijs van 13.12.17 een rechtstreekse vordering in jegens de bouwheer.

In die brief wordt melding gemaakt van de openstaande som van 298.531,66 euro, alsook voor bedragen die eiseres nog verder verschuldigd zal zijn in het kader van de overeenkomst.

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

7. Een raadsman komt voor eiseres tussen, en deze vraagt per brief van 15.12.17 om de rechtstreekse vordering uiterlijk tegen 18.12.17 in te trekken.

Voorts wordt betwist dat de schuldvordering reeds eisbaar was, en tevens wordt betwist of verweerster wel een rechtstreekse vordering kon instellen voor toekomstige schuldvorderingen.

Verweerster kon niet instemmen met een intrekking van de rechtstreekse vordering zodat eiseres op 22.12.17 overging tot dagvaarding.

(...)

III. BEOORDELING

– 1 –

Aangaande de toelaatbaarheid

Hoofd- en tegeneis worden toelaatbaar verklaard. De toelaatbaarheid ervan wordt niet betwist, en er is geen reden om een middel van ontoelaatbaarheid ambtshalve op te werpen.

– 2 –

Ten gronde: de hoofdeis

Terecht stelt verweerster dat eiseres zich niet kan beroepen op een contractuele clausule die de uitoefening van de rechtstreekse vordering verbiedt.

Het contract voorziet op p. 6 in de navolgende clausule:

"De partijen komen uitdrukkelijk overeen dat de onderaannemer afstand van recht doet wat betreft de rechtstreekse vordering opzichtens de bouwheer, zoals voorzien in art. 1798 BW."

Deze clausule is nietig omdat een partij geen afstand kan doen van een recht vooraleer dit recht ontstaan is.

De bepaling van artikel 1798 BW is van dwingend recht, en hoger vermelde clausule is aangetast door een relatieve nietigheid, die in deze uitwerking heeft nu verwerende partij zich op die nietigheid beroept (vgl. A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer", in *Overeenkomstenrecht 1999-2000,* Gent, Gandaius, p. 457).

– 3 –

De rechtstreekse vordering zoals voorzien in artikel 1798 BW kan door de begunstigde maar worden ingesteld vanaf het ogenblik dat de eigen vordering op de aannemer (te dezen eiseres) zeker en eisbaar is (A. CUYPERS, *o.c.,* p. 450).

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

De rechtstreekse vordering is in essentie een bewarende maatregel, die kan omgezet worden in een uitvoeringsmaatregel, maar het bedrag van de schuldvordering van de begunstigde moet op dat ogenblik nog niet onvoorwaardelijk vaststaan *(Ibid.,* p. 451).

In het voorliggend geschil was op het ogenblik dat de rechtstreekse vordering werd ingesteld (13.12.17) de factuur nr. VF 17100008 ten bedrage van 298.531,66 euro vervallen.

De vervaldatum van deze factuur vermeldt immers 30.11.17.

In tegenstelling tot hetgeen eiseres voorhoudt, is het niet verwerende partij die zich niet gehouden heeft aan de contractuele voorwaarden voor facturatiecadans, maar ligt wel eiseres zelf aan de basis van de wijziging van de vervaldatum voor deze factuur van 60 dagen einde maand naar 30 dagen einde maand.

Immers, zoals hoger onder de feitelijke uiteenzetting is gebleken, heeft eiseres tot tweemaal toe de opmaak en verzending van een uitvoeringsbon in strijd met de contractuele voorwaarden schromelijk overschreden.

Een eerste maal werd deze termijn overschreden van 15 kalenderdagen naar 34 kalenderdagen, en een tweede maal van 15 kalenderdagen naar 22 kalenderdagen.

Indien de onderaannemer, huidige verweerster, in dat geval de opmaak van de facturen zou hebben laten afhangen van de datum van effectieve ontvangst van de uitvoeringsbon, dan zou ze, in strijd met de overeenkomst, zichzelf tekort hebben gedaan, en eiseres een betalingstermijn van 90 dagen (bijkomend 30 dagen) gegund hebben in plaats van de overeengekomen 60 dagen einde maand.

Het is immers eiseres zelf die, door het laattijdig uitreiken van uitvoeringsbons, de opmaakdatum van facturen kan forceren in haar eigen voordeel, zodat de vervaldag onterecht, want in strijd met de overeenkomst, verlengd wordt naar een langere termijn dan de voorziene 60 dagen.

Verwerende partij heeft dit ingezien, en in beide gevallen de vervaldag van beide facturen op zo een wijze vermeld die identiek zou zijn moest eiseres de uitvoeringsbonnen correct, binnen de 15 kalenderdagen hebben opgemaakt.

Van een storende antidatering van de facturen is geen sprake, nu eiseres al de facturen voorbehoudsloos had betaald, en die cadans derhalve stilzwijgend had aanvaard.

Zo heeft verweerster de vervaldag van de factuur van 18.10.17 geplaatst op 30.11.17, met name op dezelfde vervaldag indien de uitvoeringsbon voor die factuur tijdig aan haar zou zijn overgemaakt, zodat de factuur op 30.09.17 had kunnen uitgereikt worden, waarna de vervaldatum eveneens 30.11.17 zou zijn geweest (60 dagen einde maand).

Zoals reeds gesteld is het eiseres zelf die, door het inhouden van uitvoeringsbons, de onderaannemer onrechtmatig in de tang houdt, en daardoor de opmaakdatum van facturen ongerechtvaardigd kan vertragen.

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

Verder stelt eiseres ten onrechte dat contractueel zou zijn vastgesteld dat vorderingsstaten pas *na* of *bij* het verstrijken van een maand mochten worden overgemaakt (p. 5 eerste alinea conclusies eiseres).

Het contract voorziet dit niet: er is enkel sprake van het "tijdig" voorleggen van maandelijks vorderingsstaten.

Er is dan ook geen toerekenbare tekortkoming in hoofde van verwerende partij bewezen in de wijze waarop ze het facturatieritme en vervaldagregime uitoefent.

– 4 –

Eenmaal de rechtstreekse vordering geldig werd ingesteld voor een zekere en opeisbare schuldvordering, hetgeen te dezen het geval is, is het feit dat de totale schuld van de hoofdaannemer ten opzichte van de onderaannemer nog moet bepaald worden, hetzij door een onderlinge afrekening, hetzij door een deskundigenonderzoek, hetzij door latere facturatie voor dezelfde werf, geen hinderpaal (vgl. A. CUYPERS, *ibid.,* p. 451).

Dit impliceert dat, nu eiseres inmiddels, na dagvaarding, is overgegaan tot betaling van de factuur nr. VF 17100008, verwerende partij de rechtstreekse vordering mag handhaven voor later uitgeschreven facturen.

Het bedrag van de rechtstreekse vordering wordt begroot op 115.489,11 euro.

Niets belet dat door partijen toepassing wordt gemaakt van de wet van 11.07.2013, in werking sinds 01.01.2018, en dat partijen overeenkomen dat dit bedrag kan geconsigneerd worden bij de D & C-kas, dan wel op een rubriekrekening bij een financiële instelling op naam van beide partijen. Het is aan partijen om daar initiatieven in te nemen, en zonodig de bouwheer daarin te betrekken.

In de optiek van de bovenstaande overwegingen is de hoofdeis ongegrond.

– 5 –

Aangaande de tegeneis

De rechtbank stelt vast dat inmiddels belangrijke facturen betaald werden, en dat de discussie over de tegeneis beperkt is tot interesten en schadebeding.

De rechtbank overweegt dat de werf nog niet volledig beëindigd is, en wil nog een opening laten tot verdere, mogelijke minnelijke afhandeling van het geschil, mogelijks mits tussenkomst van een gerechtelijk bemiddelaar.

Te dien einde dringt zich een heropening der debatten op, op de zitting zoals hierna bepaald.

Het enige wat de rechtbank op tegeneis reeds beslist, en dit is een uitvloeisel van hoger weergegeven motieven, is dat aan verweerster akte kan worden verleend van het feit dat verwerende partij haar rechtstreekse vordering handhaaft voor de som van 115.489,11 euro

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

en dat ze akkoord gaat deze gelden bij toepassing van artikel 1798, lid 3 BW door de bouwheer OPZC Rekem te laten storten in de Deposito & Consignatiekas, of op een geblokkeerde rekening op naam van partijen in onderhavig geschil.

Voor het overige is de tegeneis niet in staat van wijzen.

(...)

Noot: Het nieuwe artikel 1798, derde lid BW: mogelijkheid voor de bouwheer tot consignatie van de betwiste schuldvordering van de onderaannemer op de hoofdaannemer

1. De uitoefening van de rechtstreekse vordering door een onderaannemer voorzien in artikel 1798 BW leidde in de praktijk vaak tot een moeilijke situatie voor de bouwheer, meer bepaald bij betwisting tussen de hoofd- en onderaannemer over de schuldvordering van de onderaannemer op de hoofdaannemer waarvoor de rechtstreekse vordering in handen van de bouwheer werd uitgeoefend.

   In geval van uitoefening van de rechtstreekse vordering kan de bouwheer immers niet meer bevrijdend betalen aan de hoofdaannemer[1]. De bouwheer dient aan de onderaannemer te betalen, hetgeen hij aan de hoofdaannemer verschuldigd is op het ogenblik dat de rechtstreekse vordering wordt ingesteld. Indien de bouwheer de hoofdaannemer toch betaalt, riskeert hij de werken een tweede maal te moeten betalen aan de onderaannemer[2].

   Omgekeerd kan de bouwheer ook door de hoofdaannemer worden aangesproken, met name als de bouwheer aan de onderaannemer betaalde zonder rekening te houden met de betwisting door de hoofdaannemer[3]. Tevens dreigt voor de bouwheer een schorsing van de werken in toepassing van de exceptie van niet-uitvoering[4].

---

[1] Bergen 9 januari 2003, *JLMB* 2003, 1041; Rb. Brussel 24 december 2010, *Res Jur.Imm.* 2011, 126; F. BURSSENS en L. DE SMIJTER, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 210, nr. 323; V. VAN HOUTTE-VAN POPPEL en B. KOHL, "Artikel 1798 BW" in *Bijzondere overeenkomsten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2011, 6-7; H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 477, nr. 2.

[2] A. VAN OEVELEN, "Onderaanneming" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Kluwer, 2017, (297) 314; H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 477, nr. 3.

[3] H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 477, nr. 3, 478, nr. 8.

[4] Cass. 25 maart 2005, *Arr.Cass.* 2005, 712, *Pas.* 2005, 714, *JLMB* 2005, 1039, noot P. HENRY, *RCJB* 2005, 450, noot M. GREGOIRE, *RW* 2005-06, 63, noot M. DEBUCQUOY, *TBH* 2005, 1024, noot W. DERIJCKE, *TBBR* 2005, 645 en *RABG* 2007, noot K. UYTTERHOEVEN; Luik 8 januari 1996, *JLMB* 1997, 376, *RRD* 1997, 193; Gent 5 maart 2007, *T.Aann.* 2009, 31, noot B. VAN LIERDE; G. BAERT, *Aanneming van werk* in *APR*, Antwerpen, Kluwer, 2001, 602; F. BURSSENS en L. DE SMIJTER, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 215; E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten* in *Beginselen van het Belgisch Privaatrecht*, XII, Mechelen, Kluwer, 2006, 397; B. KOHL, *Contrat d'entreprise* in *RPDB*, Brussel, Bruylant, 2016, 688; A. VAN OEVELEN, "Onderaanneming" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Kluwer, 2017, (297) 314; H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 477, nr. 3.

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

2. Om de bouwheer in deze situatie meer zekerheid te geven, voegde de Pandwet[5] van 11 juli 2013 een nieuw lid toe aan artikel 1798 BW[6], dat in werking is getreden op 1 januari 2018.

   Volgens het nieuwe artikel is de bouwheer gerechtigd om in geval van betwisting tussen de onderaannemer en de hoofdaannemer, de betwiste schuldvordering van de onderaannemer te consigneren bij de Deposito- en Consignatiekas of het bedrag te storten op een geblokkeerde gezamenlijke rekening op naam van beide partijen bij een financiële instelling naar keuze[7]. Bij schriftelijk verzoek van de hoofd- of onderaannemer, is de bouwheer hiertoe verplicht.

   Het is nadien aan de hoofdaannemer en de onderaannemer zelf om onderling uit te maken aan wie de geconsigneerde som uiteindelijk zal toekomen.

3. Zulke consignatie zal voor de bouwheer bevrijdend werken of minstens als "voorwaardelijke betaling" gelden, ten opzichte van zowel de hoofdaannemer als de onderaannemer[8]. Op die manier vermijdt hij de toepassing van verwijlinteresten en schadebedingen[9].

   Ook de hoofdaannemer kan voordeel halen uit de consignatie: de betaling van het overschrijdend deel van zijn vordering op de bouwheer wordt immers niet geblokkeerd.

   Het nieuwe artikel komt dus tegemoet aan de drie betrokken partijen: 1) het onderpand van de onderaannemer wordt gewaarborgd, 2) de bouwheer heeft het bewijs dat hij een correcte betaling heeft gedaan en 3) in de mate dat de betaling het deel overschrijdt

---

5 Wet van 11 juli 2013 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de zakelijke zekerheden op roerende goederen betreft en tot opheffing van diverse bepalingen ter zake, *BS* 2 augustus 2013.

6 Wetsontwerp van 21 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de zakelijke zekerheden op roerende goederen betreft en tot opheffing van diverse bepalingen ter zake, Verslag parlementaire commissie VAN CAUTER, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-2463/005, 10-12. Het nieuwe artikel luidt als volgt: "*In geval van betwisting tussen de onderaannemer en de aannemer, kan de bouwheer het bedrag storten in de Deposito- en Consignatiekas of op een geblokkeerde rekening op naam van de aannemer en onderaannemer bij een financiële instelling. De bouwheer is hiertoe verplicht indien hij hiertoe schriftelijk wordt verzocht door de hoofdaannemer of de onderaannemer.*"

7 De nieuwe wetgeving is een codificatie van wat soms al in de praktijk gebeurde, namelijk de consignatie door de bouwheer van de betwiste bedragen in afwachting van de berekening ervan en de uitkomst van het geschil: Luik 31 maart 1995, *JLMB* 1995, 1340; M. STORME, *Roerende zekerheden na de Pandwet*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 22, 273; A. VAN OEVELEN, "Onderaanneming" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Kluwer, 2017, (297) 313; H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 478, nr. 4.

8 Cass. 2 juli 1896, *Pas.* 1896, I, 231; Cass. 9 november 1990, *Arr.Cass.* 1990-91, 288 en *RW* 1991-92, 535, noot E. DIRIX; Rb. Brussel 4 februari 1998, *TBBR* 1998, 157; A. VAN OEVELEN, "Onderaanneming" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Kluwer, 2017, (297) 313; H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 477, nr. 4.

9 Cass. 22 maart 2002, *JT* 2002, 447; Luik 31 maart 1995, *JLMB* 1995, 1340; Antwerpen 21 december 1998, *T.Aann.* 1999, 241; Antwerpen 13 december 2001, *TBH* 2002, 466; Bergen 9 januari 2003, *JLMB* 2003, 1041; H. VAN OSTAEYEN, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer: wijzigingen door de wet van 11 juli 2013", *RW* 2016-17, (477) 477, nr. 3.

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

dat vertegenwoordigd wordt door de onderaanneming zal ook de hoofdaannemer in de toekomst nog gelden kunnen ontvangen[10].

4. Het geannoteerde vonnis bevestigt voorts terecht dat een contractueel beding waarbij de toepassing van de rechtstreekse vordering wordt uitgesloten, nietig is. Artikel 1798 BW beoogt de bescherming van de juridisch zwakkere contractspartij (de onderaannemer) en is zodoende van dwingend recht[11].

   Een tegenstrijdige clausule is behept met een relatieve nietigheid, die door de onderaannemer kan worden ingeroepen[12]. De onderaannemer kan pas afstand doen van zijn recht om zijn rechtstreekse vordering in te stellen wanneer zijn vordering op de hoofdaannemer opeisbaar is geworden[13].

---

[10] Wetsontwerp van 21 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de zakelijke zekerheden op roerende goederen betreft en tot opheffing van diverse bepalingen ter zake, Verslag parlementaire commissie VAN CAUTER, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-2463/005, 9.

[11] G.L. BALLON, H. DE DECKER, V. SAGAERT, E. TERRYN, B. TILLEMAN en A.L. VERBEKE (eds.), *Contractuele clausules: aanneming-bouwwerken*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 67; F. BURSSENS en L. DE SMIJTER, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 213; A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer", *RW* 1997-98, (793) 797-798; A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer" in *Overeenkomstenrecht*, PUC Willy Delva, Antwerpen, Kluwer, 2000, (438) 457; K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A.-L.VERBEKE (eds.), *Handboek Bouwrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 837; L.O. HENROTTE en A. CRUQUENAIRE, "L'article 1798 du Code Civil: une action directe aux voies détournées" in B. KOHL (ed.), *Droit de la construction in Commission Université-Palais* (127), Luik, Anthemis, 2010, (121) 145, nr. 35; P. HENRY, "L'action directe et le privilège du sous-traitant" in *La sous-traitance* in *JLMB Opus*, nr. 1, Brussel, Larcier, 2006, (43) 54; M. SCHOUPS en S. BUSSCHER, *Privaatrechtelijke aanneming van bouwzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 170; A. VAN OEVELEN, "Onderaanneming" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Kluwer, 2017, (297) 307; I. VRANCKEN en L. PANIS, "De onderaanneming in Belgisch en Europees verband", *Limb.Rechtsl.* 1992, (117) 125.

[12] Gent 5 maart 2007, *T.Aann.* 2009, 41: "*(...) Zij beroept zich hier op de rechtstreekse vordering die de Belgische wetgever instelde en waarmee een zekerheid werd ingesteld in het voordeel van de onderaannemer voor de betalingen die hem in uitvoering van de onderaanneming verschuldigd waren en waarvoor de betalingen die de hoofdaannemer uit hoofde van de hoofdaanneming verschuldigd bleef, het onderpand uitmaken. Zekerheden, waaronder de wet op de rechtstreekse vordering, houden dwingend recht in. Dit belet de hoofdaannemer en de opdrachtgever, om de onderaannemer – die de rechtstreekse vordering uitvoert – hun overeenkomst tegen te werpen, die de uitoefening van dit recht zou beperken of voorkomen. De Belgische wetgever beoogde met de rechtstreekse vordering immers de bescherming van de onderaannemer ongeacht de kwalificatie die partijen aan hun overeenkomst gaven. (...)*"

[13] G.L. BALLON *et al.* (eds.), *Contractuele clausules: aanneming-bouwwerken*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 68; F. BURSSENS, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2015, 213; J. CABAY, "La saisie, tout comme la faillite, empêche l'exercice de l'action directe du sous-traitant: comparaison n'est pas raison" (noot onder Cass. 20 januari 2012), *T.Aann.* 2012, (51) 61, vn. 58; A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer", *RW* 1997-98, (793) 797-798; A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer" in *Overeenkomstenrecht*, PUC Willy Delva, Antwerpen, Kluwer, 2000, (438) 457; L.O. HENROTTE en A. CRUQUENAIRE, "L'article 1798 du Code Civil: une action directe aux voies détournées" in B. KOHL (ed.), *Droit de la construction in Commission Université-Palais* (127), Luik, Anthemis, 2010, (121) 146, nr. 36; P. HENRY, "L'action directe et le privilège du sous-traitant" in *La sous-traitance* in *JLMB Opus*, nr. 1, Brussel, Larcier, 2006, (43) 54; M. SCHOUPS en S. BUSSCHER, *Privaatrechtelijke aanneming van bouwzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 171; A. VAN OEVELEN, "Onderaanneming" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Kluwer, 2017, (297) 307.

Limburgs Rechtsleven – 2019/1

5. Verder oordeelt de rechtbank, in de lijn van een unanieme rechtspraak en doctrine, dat de schuldvordering van de onderaannemer op de hoofdaannemer, op het moment van het instellen van de rechtstreekse vordering, zeker en opeisbaar moet zijn[14].

Het standpunt van de rechtbank dat een ingestelde rechtstreekse vordering kan worden gehandhaafd ter bescherming van schuldvorderingen van de onderaannemer op de hoofdaannemer die pas na de uitoefening van de rechtstreekse vordering definitief komen vast te staan is correct[15], maar moet worden genuanceerd in geval van samenloop (die in het geannoteerde vonnis niet voorhanden was). In geval van samenloop moet de gelijkheid van schuldeisers immers worden gegarandeerd[16].

Een eisuitbreiding tot handhaving van de rechtstreekse vordering die oorspronkelijk werd ingesteld voor een schuldvordering ontstaan vóór de samenloop met als voorwerp facturen van de onderaannemer die dateren van na de samenloop, doet afbreuk aan dit principe[17].

Hans VAN GOMPEL en Elise STRAUVEN
Advocaten

[14] Gent 5 maart 2007, *T.Aann.* 2009, 31, noot B. VAN LIERDE; Brussel 22 mei 2007, *T.Aann.* 2008, afl. 1, 65, noot J.-P. RENARD; Kh. Luik 24 december 1999, *RRD* 2000, 494; Kh. Brussel 15 maart 2011, *T.Aann.* 2012, afl. 3, 78, noot J. CABAY; G. BAERT, *Aanneming van werk* in *APR*, Antwerpen, Kluwer, 2001, 598; F. BURSSENS en L. DE SMIJTER, *Aannemingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 213, nr. 325; A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer" in *Overeenkomstenrecht*, PUC Willy Delva, Antwerpen, Kluwer, 2000, (438) 450; M. DEBUCQUOY, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer. Het Hof van Cassatie lost hete hangijzers op" (noot onder Cass. 29 oktober 2004), *RW* 2005-06, (60) 61; K. DEKETELAERE, M. SCHOUPS en A.-L VERBEKE (eds.), *Handboek Bouwrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 840; F. GEORGES, "De quelques problèmes posés par l'action directe de l'article 1798 du code civil" (noot onder Luik 23 mei 1996), *JLMB* 1997, 603; L.O. HENROTTE en A. CRUQUENAIRE, "L'article 1798 du Code Civil: une action directe aux voies détournées" in B. KOHL (ed.), *Droit de la construction in Commission Université-Palais* (127), Luik, Anthemis, 2010, (121), 130-131, nr. 10; M. SCHOUPS en S. BUSSCHER, *Privaatrechtelijke aanneming van bouwzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 172.

[15] A. CUYPERS, "De rechtstreekse vordering en het voorrecht van de onderaannemer" in *Overeenkomstenrecht*, PUC Willy Delva, Antwerpen, Kluwer, 2000, (438) 451; F. GEORGES, "De quelques problèmes posés par l'action directe de l'article 1798 du code civil" (noot onder Luik 23 mei 1996), *JLMB* 1997, 603, 606; J.-P. RENARD, "L'action directe: suite et fin?" (noot onder Brussel 22 mei 2007), *T.Aann.* 2008, afl. 1, (73) 75.

[16] E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten* in *Beginselen van het Belgisch Privaatrecht*, XII, Mechelen, Kluwer, 2006, 33-36; M. GREGOIRE, *Procédures collectives d'insolvabilité*, Brussel, Bruylant, 2012, 23-31.

[17] Gent 5 maart 2007, *T.Aann.* 2009, 31, noot B. VAN LIERDE: "*Het uitoefenen van de rechtstreekse vordering vereist dat bij het instellen ervan, de onderaannemer over een opeisbare vordering op de hoofdaannemer beschikt uit hoofde van de aannemingsovereenkomst. Beantwoordt hier niet aan de schuldvordering die, ook al heeft ze betrekking op prestaties verricht voor het faillissement van de hoofdaannemer, pas na het faillissement van de hoofdaannemer wordt gefactureerd. Dat de betrokken aannemer reeds een rechtstreekse vordering had ingesteld voor het faillissement voor een andere factuur doet hieraan geen afbreuk*"; Brussel 22 mei 2007, *T.Aann.* 2008, afl. 1, 65, noot J.-P. RENARD; Kh. Luik 24 december 1999, *RRD* 2000, 493.